

Η ΜΑΡΙΑ Η ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΕΣ

Αικατερίνη Δροσιά Υπ. Δρ.

Η Μαρία η Μαγδαληνή είναι ένα από τα πιο ενδιαφέροντα πρόσωπα της Καινής Διαθήκης και κατέχει ιδιαίτερη θέση μεταξύ των γυναικών που διακονούν τον Ιησού. Ωστόσο λόγω της ιδιαίτερης παρουσίας της και του ρόλου που αυτή διαδραμάτισε στην πρωτοχριστιανική κοινότητα στιγματίστηκε με πλανεμένες ερμηνείες, σκόπιμες ή μη, για το πρόσωπό της, και ταυτίστηκε με άλλα πρόσωπα της Καινής Διαθήκης.

Από τις διηγήσεις των ευαγγελίων διαφαίνεται η επιβλητική παρουσία της καθώς έχει πρωταγωνιστικό ρόλο ανάμεσα στις γυναίκες που περιβάλλουν τον Ιησού και τον ακολουθεί στις περιοδείες του. Αψηφά ακόμη και την κατακραυγή του κόσμου όντας δίπλα στον ατιμασμένο και καταδικασμένο σε σταυρικό θάνατο Ιησού την ώρα του πάθους, όταν οι μαθητές του έχουν σκορπίσει και κρυφτεί. Και τέλος, είναι αυτή που έχει την απίστευτη τιμή να δει πρώτη τον αναστημένο Χριστό.

Αναμφίβολα η θέση της γυναίκας στο βιβλικό περιβάλλον εντάσσεται πλήρως στους ισχύοντες κοινωνικοπολιτιστικούς κανόνες και τα δεδομένα της εποχής. Αν αναφερθούμε για παράδειγμα στα ιστορικά βιβλία της Καινής Διαθήκης, που η τελική συγγραφή τους τοποθετείται στο δεύτερο μισό του 1^{ου} αιώνα μ.Χ., θα διαπιστώσουμε ότι τόσο τα τέσσερα ευαγγέλια, όσο και οι Πράξεις των Αποστόλων περιέχουν πολλά «λόγια» και διηγήσεις όπου οι γυναίκες όχι μόνο εμπλέκονται στη ροή των γεγονότων αλλά και παίζουν καθοριστικά πρωταγωνιστικό ρόλο.

Χαρακτηριστικότερο δείγμα του νέου τρόπου αξιολογήσεως και κατανοήσεως του γυναικείου φύλου εκ μέρους του Χριστού είναι το ζήτημα της μαθητείας των γυναικών κοντά του. Βεβαίως ο στενός κύκλος των δώδεκα μαθητών αποτελείτο αποκλειστικά από άντρες, κάτι το οποίο ήταν φυσικό και αυτονόητο για τα ιουδαϊκά δεδομένα. Όμως ο Ιησούς θα λέγαμε, αντιτίθεται στις τότε κοινωνικές συνθήκες και προκαλεί ενσυνείδητα τα ήθη της εποχής του δεχόμενος στα πλαίσια ενός ευρύτερου κύκλου μαθητών και γυναίκες, στις οποίες παραδοσιακά αποδίδεται συνήθως ο ρόλος αυτών που ασχολούνται αποκλειστικά με την εστία τους. Ο όρος μαθήτρια, που απαντά στην Καινή Διαθήκη μόνο μια φορά στις Πράξεις 9,36¹ παράλληλα με το γνωστό και ευρύτατα χρησιμοποιούμενο όρο «μαθητής», δηλώνει ακριβώς το σχηματισμό βοηθητικών τρόπων τινά κύκλων γυναικών, συνεργαζόμενων με τον Ιησού και τους Αποστόλους.

Τα τελευταία χρόνια η θέση της γυναίκας στον αρχέγονο χριστιανισμό έχει πλήρως αναθεωρηθεί. Για παράδειγμα, λίγα μόνο ονόματα γυναικών ήταν ευρέως γνωστά, όπως η Μαρία η μητέρα του Ιησού, η Μαρία η Μαγδαληνή μαθήτρια του Ιησού και πρώτη μάρτυρας της ανάστασης και οι αδερφές Μαρία και Μάρθα που του πρόσφεραν φιλοξενία στη Βηθανία. Τώρα μαθαίνουμε για περισσότερες γυναίκες που συνέβαλαν στην διαμόρφωση του χριστιανισμού κατά την πρώιμη εποχή. Αυτό που εκπλήσσει είναι ότι οι ιστορίες των γυναικών που πιστεύαμε πως τις γνωρίζαμε καλά, αλλάζουν με δραματικό τρόπο. Η σημαντικότερη απ' αυτές απαντά στο πρόσωπο της Μαρίας Μαγδαληνής. Μια γυναίκα γνωστή στο δυτικό χριστιανισμό ως αμαρτωλή και μετανοημένη.

---

¹ «Ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά, ἣ διερμηνευομένη λέγεται Δορκὰς· αὕτη ἦν πλήρης ἔργων ἀγαθῶν καὶ ἐλεημοσυῶν ὧν ἐποίει», Πραξ. 9:36

Η Μαγδαληνή ονομαζόταν Μαριάμ και όχι Μαρία, όπως ακριβώς και το όνομα της μητέρας του Ιησού. Αυτό σημαίνει πως το όνομά της προέρχεται από τις προφήτισσες της Παλαιάς Διαθήκης (Εξ. 15,20-21) και ήταν προφανώς Ιουδαία.²

Είναι γνωστό ότι στην Εγγύς Ανατολή η γυναίκα δίπλα στο όνομά της έφερε και αυτό του άνδρα της. Εφόσον η Μαγδαληνή φέρει ως προσδιοριστικό του ονόματός της όχι το όνομα κάποιου ανδρός αλλά του τόπου καταγωγής της υποδεικνύει ενδεχομένως ότι η Μαγδαληνή ήταν ανύπαντρη. Γενικά οι περισσότερες από τις γυναίκες οπαδούς του Ιησού πρέπει να ήταν ελεύθερες (ανύπανδρες, χήρες, διαζευγμένες). Μόνο οι ελεύθερες γυναίκες απολάμβαναν κάποια προσωπική και οικονομική ανεξαρτησία. Εκείνες που ήταν παντρεμένες, (η Ιωάννα είναι η μόνη που ανήκει σ' αυτή την περίπτωση), αψηφούσαν τη δημόσια κατάκριση εγκαταλείποντας τους συζύγους τους και ακολουθώντας τον Ιησού. Είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς ότι ακόμη και ένας άντρας που μοιράζεται τον ενθουσιασμό της συζύγου του για τον Ιησού θα επέτρεπε στη σύζυγό του να ταξιδέψει μακριά από το σπίτι με την ομάδα των μαθητών του Ιησού. Οι μητέρες ή σύζυγοι των ανδρών αποστόλων του Ιησού, θα πρέπει να αποτελούν εξαίρεση σε αυτό.³

Η Μαρία η Μαγδαληνή είναι μία ανάμεσα σε αρκετές γυναίκες με το όνομα Μαρία που συναντάμε στα τέσσερα Ευαγγέλια. Σε κανένα άλλο βιβλίο της Καινής Διαθήκης δεν υπάρχει κάποια μνεία στο πρόσωπό της. Στους Συνοπτικούς, όσες φορές μνημονεύεται μαζί με άλλες γυναίκες, το όνομά της αναφέρεται πρώτο. Αυτό βέβαια δεν είναι τυχαίο, αλλά μαρτυρεί την ιδιαίτερη θέση της Μαγδαληνής στον

---

² Ben Witherington, *The Gospel Code*, Intervarsity Press, 2004, σελ. 70

³ Richard Bauckham, *Gospel Women, Studies of the Named Women in the Gospels*, U.K. 2002 σελ. 17

κύκλο των μυροφόρων και των γυναικών οι οποίες διακονούν τον Ιησού. Το γεγονός ότι στον Ιωάννη (Ιω. 19,25) αναφέρεται τρίτη δεν εξασθενεί καθόλου την παραπάνω διαπίστωση για το λόγο ότι και οι δύο γυναίκες που προτάσσονται από τον Ιωάννη είναι η μητέρα του Ιησού και η αδερφή της, η Μαρία του Κλωπά κάτι που δικαιολογεί αυτή τη θέση. Η προβολή της Μαρίας Μαγδαληνής σε σχέση με τα παραπάνω γυναικεία πρόσωπα στο σταυρό αποδεικνύει την ιδιαίτερη θέση της στον κύκλο των μαθητριών του Ιησού την οποία επισημαίνουν και οι τρεις Συνοπτικοί προτάσσοντάς την.

Από τότε που ήρθε στη δημοσιότητα το ευαγγέλιο της Μαρίας και η βιβλιοθήκη Nag Hammadi, οι γνώσεις μας για τη Μαρία Μαγδαληνή αυξήθηκαν πολύ. Βασιζόμενοι σ' αυτά τα κείμενα, καθώς και σε κάποια άλλα μη κανονικά κείμενα κάποιοι ερμηνευτές κατέληξαν στο συμπέρασμα πως η Μαρία Μαγδαληνή τιμήθηκε από ορισμένους χριστιανούς ως μαθήτρια, απόστολος ή ακόμα και ως ηγέτης. Αυτές οι θέσεις βρίσκονται σε έντονη αντίθεση με τον παραδοσιακό ρόλο που της αποδίδεται, αυτόν της μετανοημένης αμαρτωλής.

Μέσα από τις σελίδες των γνωστικών κειμένων του 2^{ου} και 3^{ου} αιώνα μας δίνεται η δυνατότητα να σκιαγραφήσουμε το πορτραίτο της Μαρίας Μαγδαληνής καθώς η γνωστική σκέψη δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο πρόσωπό της ξεδιπλώνοντας άγνωστες πτυχές του χαρακτήρα της και συμπληρώνοντας τα λιγοστά στοιχεία που μας παρέχουν τα κανονικά ευαγγέλια.

Πριν παρουσιαστούν τα κείμενα που προβάλλουν θετικά τη Μαρία Μαγδαληνή και προτάσσουν το πρόσωπό της ανάμεσα στους μαθητές θα αναφερθούμε σε δύο κείμενα των πρωτοχριστιανικών

χρόνων στα οποία γίνεται μνεία της Μαγδαληνής όμως με αρνητική αυτή τη φορά χροιά, ενώ παράλληλα τονίζεται η κατωτερότητα των γυναικών έναντι των ανδρών.

«Διδασκαλία των Αποστόλων»

Η «Διδασκαλία των Αποστόλων», χειρόγραφο που συντάχθηκε στις αρχές του 3^{ου} αι. στη Συρία, θέτει μια ιδιαίτερη μαρτυρία σχετικά με το ρόλο της Μαγδαληνής στη συζήτηση για τη θέση των γυναικών στη διακονία, τη διδασκαλία και τη λατρεία της εκκλησίας.⁴ Κύριος στόχος της *Διδασκαλίας* είναι από τη μία πλευρά η ενίσχυση της θέσης του επισκόπου και από την άλλη ο επαναπροσδιορισμός του ρόλου των γυναικών στην κοινότητα και κυρίως αυτού των χηρών και των διακονισσών. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί την αποστολικότητα των δώδεκα ως βάση με την οποία αιτιολογεί την ανδροκρατούμενη εκκλησιαστική ηγεσία. Σ' αυτή την αντιπαράθεση σχετικά με την αυθεντία της διδασκαλίας των γυναικών και την ερμηνεία της Γραφής διαδραματίζει η Μαγδαληνή σημαντικό ρόλο. Η Μαγδαληνή κατονομάζεται μόνο ως παράδειγμα απαγόρευσης διδασκαλίας, κάτι που αιτιολογείται με το ότι ο Ιησούς επέλεξε γι' αυτό μόνο τους δώδεκα και καμία γυναίκα. Ο Ιησούς έστειλε τους δώδεκα για να διδάξουν. Παρ' όλα αυτά υπήρχαν και γυναίκες μαθήτριες όπως η Μαρία Μαγδαληνή, η Μαρία η κόρη του Ιακώβου και η άλλη Μαρία στις οποίες όμως δεν είχε αναθέσει διδασκαλία, μόνο σε περίπτωση ανάγκης έδινε εντολή ο Ιησούς να κηρύττουν μαζί με τους δώδεκα. Το κείμενο (Διδασκ. 15) αιτιολογεί την απαγόρευση της διδασκαλίας από μέρους των γυναικών εξαιτίας του διαφορετικού ρόλου των μαθητριών του Ιησού απ' αυτόν του κύκλου των δώδεκα μαθητών και επικαλείται την εικόνα της Μαρίας Μαγδαληνής στην Καινή Διαθήκη. Αναφέρει πως υπήρχαν μεν γυναίκες μαθήτριες, όμως ο ρόλος τους ήταν

---

⁴ Margaret Dunlop Gibson, *The Didascalia Apostolorum in Englisch*, London 1903

διαφορετικός απ' αυτόν των ανδρών μαθητών και επιπλέον δεν είχαν αποσταλεί από τον Ιησού (όπως προκύπτει από το Ματθ. 28.16-20).⁵

Ο συγγραφέας της *Διδασκαλίας* προσπαθεί να κατοχυρώσει την ιεραρχία των διακονισσών παράλληλα με αυτήν των επισκόπων και διακόνων. Η ιεραρχία θεμελιώνεται τριαδολογικά. Ο Επίσκοπος θεωρείται ο Πατήρ, ο διάκονος παραβάλλεται με τον Ιησού και η διακόνισσα με το Άγιο Πνεύμα. Η ιεραρχία των πρεσβυτέρων απορρέει από τους Αποστόλους. Σύμφωνα με το κείμενο της *Διδασκαλίας* η Μαρία Μαγδαληνή και οι άλλες μαθήτριες του Ιησού παρουσιάζονται ως βιβλικό πρότυπο των διακονισσών, όμως δε θεωρούνται απόστολοι.

Το κείμενο τη *Διδασκαλίας*, όπως και άλλες πηγές, αντικατοπτρίζει τη διαμάχη σχετικά με το ρόλο των γυναικών στις πρωτοχριστιανικές κοινότητες. Ωστόσο και η *Διδασκαλία* επιβεβαιώνει τον ιδιαίτερο ρόλο της Μαγδαληνής ως πρότυπο των γυναικών.

«Εκκλησιαστικοί κανόνες των Αγίων Αποστόλων»

Το άλλο έργο στο οποίο θα αναφερθούμε είναι οι «Εκκλησιαστικοί κανόνες των Αγίων αποστόλων»⁶ και αποτελείται από εκκλησιαστικές διδασκαλίες πάνω σε θέματα σχετικά με την ηθική και την εκκλησιαστική ιεραρχία. Στο συγκεκριμένο έργο παρουσιάζεται ένας διάλογος μεταξύ του Αντρέα, του Πέτρου, του Ιωάννη, του Ιακώβου, της Μάρθας και της Μαρίας Μαγδαληνής σχετικά με το αν επιτρέπεται στις γυναίκες να κατέχουν θέση στην ιεραρχία και ποια η θέση τους κατά τη θεία λειτουργία. Για παράδειγμα, στο ερώτημα, αν το μυστήριο της θείας ευχαριστίας

---

⁵ Claudia Büllsbach, *Maria Magdalena in der frühchristlichen Überlieferung*, Hamburg, 2006, σελ 287, Ματθ. 28,16-20 Οί δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὸ ὄρος οὐ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ¹⁷ καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν, οἱ δὲ ἐδίστασαν. ¹⁸ καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων· ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ [τῆς] γῆς. ¹⁹ πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ²⁰ διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

⁶Κανόνες Εκκλησιαστικοί των Αγίων Αποστόλων 2, ΕΠΕ 2,σελ. 80

επιτρέπεται να τελείται από γυναίκες ο Πέτρος παραπέμπει στον Ιησού, ο οποίος δεν επέτρεψε σε καμία γυναίκα να βρίσκεται μαζί με τους αποστόλους κατά την άσκηση του μυστηρίου της θείας ευχαριστίας. Και ο Ιωάννης αναφέρει ως επιχείρημα σχετικά με τη μη συμμετοχή των γυναικών κατά τη τέλεση της θείας ευχαριστίας το γεγονός ότι ο Ιησούς απαγόρευσε στις γυναίκες να παρευρίσκονται με τους αποστόλους όταν εκείνος έλεγε τα ιδρυτικά λόγια.

Σύμφωνα με τους «Εκκλησιαστικούς κανόνες των αγίων αποστόλων» ο αποκλεισμός των γυναικών από τις ιερατικές λειτουργίες θεμελιώνεται αποστολικά και τα καθήκοντά τους περιορίζονται μόνο σε ό,τι αφορά γυναικεία θέματα.⁷

Στο αποκορύφωμα της επιχειρηματολογίας που αποκλείει τις γυναίκες από τα ιερατικά καθήκοντα το κείμενο βάζει την ίδια τη Μαγδαληνή να δικαιολογεί τον αποκλεισμό των γυναικών λέγοντας ότι «οι αδύναμοι θα σωθούν από τους δυνατούς» (πρόκειται για ένα λόγο που δεν γνωρίζουμε την προέλευσή του). Άλλωστε στην Α' Κλημ. 6,⁸ γίνεται λόγος για την αδυναμία των γυναικών και στην Α' Τιμ. 2,¹⁵ η σωτηρία των γυναικών εξαρτάται από την τεκνογονία. Οι γυναίκες μπορούν να σωθούν από τους άντρες, δεν ισχύει όμως το αντίθετο. Το γεγονός ότι οι ίδιες οι γυναίκες στο κείμενο αιτιολογούν τον αποκλεισμό των γυναικών αποδεικνύει τι είδους επιχειρήματα χρησιμοποιούνται ώστε να απορριφθούν οι απαιτήσεις των γυναικών.¹⁰

Αξίζει εδώ να αναφερθεί το παράδειγμα της Θέκλας, το οποίο φανερώνει τη διαμάχη για το κήρυγμα και τη διδασκαλία από μέρους των γυναικών. Πρωτοχριστιανικές ομάδες επικαλούνται τη Θέκλα για

---

⁷ Claudia Büllsbach, *Maria Magdalena in der frühchristlichen Überlieferung*, Hamburg, 2006, σελ 292

⁸ Α' Κλημ 6:2 «διὰ ζήλος διωχθεῖσαι γυναῖκες Δαναῖδες καὶ Δίρκαι, αἰκίσματα δεινὰ καὶ ἀνόσια παθοῦσαι, ἐπὶ τὸν τῆς πίστεως βέβαιον δρόμον κατήνησαν καὶ ἔλαβον γέρας γενναῖον αἱ ἀσθενεῖς τῷ σώματι»

⁹ Α' Τιμ 2:15 «σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης»

¹⁰ Claudia Büllsbach, *Maria Magdalena in der frühchristlichen Überlieferung*, Hamburg, 2006 σελ. 295

να δικαιολογήσουν το δικαίωμα των γυναικών να βαπτίζουν και να κηρύττουν, καθώς η Θέκλα στις «Πράξεις Θέκλας και Παύλου» χαρακτηρίζεται στο πλάι του Παύλου ως ιεραπόστολος και απόστολος¹¹

Η παράδοση για το πρόσωπο της Μαγδαληνής, όπως αυτή διαμορφώθηκε το 2ο/3ο αι., την παρουσιάζει ως παράδειγμα γυναικείας μαθητείας και όχι γυναικείας υποταγής. Ενώ η Διδασκαλία προσπαθεί να περιορίσει τη διδασκαλία και αποστολή αποκλειστικά ως ανδρικές αρμοδιότητες, άλλες πηγές παρουσιάζουν τη Μαγδαληνή όχι μόνο να διδάσκει στους μαθητές αλλά και ως Απόστολο. Σύγχρονα της Διδασκαλίας απόκρυφα κείμενα προβάλλουν τη Μαγδαληνή ως παράδειγμα γυναικείας μαθητείας.

Πέντε από τα κείμενα της βιβλιοθήκη του Nag Hammadi αποδίδουν στη Μαρία Μαγδαληνή έναν εντυπωσιακά διακεκριμένο ρόλο, διαφορετικό από αυτόν που γνωρίζουμε από τους θρύλους και την Καινή Διαθήκη. Τα κείμενα αυτά είναι το ευαγγέλιο του Θωμά, ο Διάλογος του Σωτήρα, η πρώτη αποκάλυψη του Ιακώβου, το ευαγγέλιο του Φιλίππου και η Σοφία του Ιησού Χριστού.¹²

Πριν το Nag Hammadi κάποια άλλα αρχαία κείμενα που είχαν ήδη ανακαλυφθεί τον δέκατο όγδοο, τον δέκατο ένατο αλλά και στις αρχές του εικοστού αιώνα, αναφερόταν στη Μαρία Μαγδαληνή. Τα κείμενα αυτά είναι το Πίστις Σοφία, το ευαγγέλιο του Πέτρου, το ευαγγέλιο της Μαρίας, οι ψαλμοί του Ηρακλείδη, η επιστολή των Αποστόλων, η Τάξη της Αποστολικής Εκκλησίας και οι Πράξεις του Φιλίππου. Παρακάτω θα εξετάσουμε τα κείμενα από τα οποία

---

¹¹ Απόκρυφα Χριστιανικά Κείμενα, Απόκρυφες Πράξεις, Επιστολές και Αποκαλύψεις, Τόμος Β', (επιμ. Ιωάννης Καραβιδόπουλος) εκδ. Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2004

¹² J. Schaberg, *Resurrection of Mary Magdalene, legends, apocrypha, and the Christian testament*, Continuum International Publishing Group, 2004

αντλούμε τις πιο σημαντικές πληροφορίες που μας βοηθούν να καταλήξουμε σε μια εναργέστερη εικόνα της Μαγδαληνής.

«Το Ευαγγέλιο της Μαρίας»

Το Ευαγγέλιο τη Μαρίας, το μοναδικό που φέρει το όνομα γυναίκας, γράφτηκε γύρω στον 2^ο αιώνα μ.Χ. Οι λιγότες σελίδες του ευαγγελίου μας παρέχουν τη δυνατότητα να γνωρίσουμε ένα είδος χριστιανισμού που παρέμεινε χαμένο για σχεδόν χίλια πεντακόσια χρόνια και παρουσιάζει το πιο ξεκάθαρο και πειστικό επιχείρημα που μπορεί να βρει κανείς σε κάποιο πρωτοχριστιανικό κείμενο για τη νομιμοποίηση της ηγετικής θέσης της γυναίκας.¹³Το Ευαγγέλιο της Μαρίας παρουσιάζει τη διδασκαλία για τον Ιησού όπως αποδόθηκε από τη Μαρία Μαγδαληνή και στη συνέχεια διαδόθηκε στον κύκλο του συντάκτη του.¹⁴

Το ευαγγέλιο ξεκινά με μια σκηνή που περιγράφει μια συζήτηση ανάμεσα στον Ιησού και τους μαθητές του η οποία λαμβάνει χώρα μετά την ανάσταση. Όλοι οι μαθητές εκτός από τη Μαρία δεν κατόρθωσαν να κατανοήσουν το νόημα της διδασκαλίας του Ιησού. Φοβούνται να ακολουθήσουν την εντολή να κηρύξουν το ευαγγέλιο για να μην έχουν την ίδια φρικτή μοίρα με τον Ιησού. Η Μαρία επεμβαίνει, τους καθησυχάζει και μετά από έκκληση του Πέτρου τους αφηγείται μια άγνωστη σ' εκείνους διδασκαλία που είχε λάβει από τον Ιησού μέσω ενός οράματος. Καθώς όμως η Μαρία τελειώνει την αφήγησή της, δύο μαθητές την αμφισβητούν. Ο Αντρέας υποστηρίζει πως η διδασκαλία της είναι παράξενη και δεν προέρχεται από τον Ιησού και ο Πέτρος αρνείται να δεχθεί πως ο Ιησούς θα πρόσφερε αυτού του είδους την ανώτερη διδασκαλία σε μια γυναίκα καθώς και

---

¹³ Karen L. King, *Ο Ιησούς και η πρώτη γυναίκα απόστολος, Το ευαγγέλιο της Μαγδαληνής, μετάφραση Π. Τριαδά, Αθήνα 2008,σελ. 18*

¹⁴ Esther De Boer, *The Mary Magdalene, Cover-Up, The Sources Behind the Myth*, T & T Clark 2006,σελ.65.

ότι προτίμησε εκείνη από αυτούς. Ο Λεβί παρεμβαίνει και την υπερασπίζεται προτρέποντας τους μαθητές να κηρύξουν το ευαγγέλιο όπως τους προέτρεψε ο Ιησούς. Το ευαγγέλιο τελειώνει σ' αυτό το σημείο χωρίς η διαφωνία μεταξύ των μαθητών να φαίνεται να έχει επιλυθεί.¹⁵

Στο σημείο αυτό θα δώσουμε κάποια σχόλια για την διαμάχη αυτή μεταξύ των μαθητών. Η συζήτηση επικεντρώνεται γύρω από την εγκυρότητα της παράδοσης η οποία διεκδικείται από τη Μαρία Μαγδαληνή.

Ο τρόπος με τον οποίο η Μαρία Μαγδαληνή και ο Λεβί απεικονίζονται, από τη μία πλευρά, και ο Πέτρος και Ανδρέας, από την άλλη, καθιστά σαφές ποια είναι η άποψη του συντάκτη του Ευαγγελίου της Μαρίας σχετικά με τη θέση της Μαρίας της Μαγδαληνής ως πνευματική αυθεντία και τη νομιμότητα της πνευματικής ηγεσίας των γυναικών. Η εγκυρότητα της διδασκαλία της Μαρίας και η προνομιακή θέση απέναντι στις κατηγορίες του Πέτρου ότι ο Ιησούς δεν θα αποκάλυπτε μια ειδική αποκάλυψη σε μια γυναίκα, επιβεβαιώνει την εγκυρότητα της πνευματικής εξουσίας των γυναικών. Για τον συγγραφέα του Ευαγγελίου της Μαρίας, η στάση του Πέτρου και του Ανδρέα αντιπροσωπεύει εκείνους τους χριστιανούς που περιορίζουν την αυθεντική διδασκαλία μόνο σε όσα μεταδίδονται από άνδρες. Σε μια τέτοια κοινωνία και μάλιστα ανάμεσα σε χριστιανούς, όπου οι γυναίκες περιορίζονται από κάθε ηγετικό καθήκον, το ευαγγέλιο της Μαρίας δίνει μια άλλη προοπτική.¹⁶

---

¹⁵ Karen L. King, *Ο Ιησούς και η πρώτη γυναίκα απόστολος, Το ευαγγέλιο της Μαγδαληνής*, μετάφραση Π. Τριαδά, Αθήνα 2008, σελ. 17-20

¹⁶ Annti Marjanen, *The Woman Jesus Loved, Mary Magdalene in the Nag Hammadi Library and Related Documents*, E.J. Brill, Leiden- New York- Köln 1996, σελ. 122

«Το Κατά Φίλιππον Ευαγγέλιο»

Στο Κατά Φίλιππον ευαγγέλιο η Μαρία Μαγδαληνή έχει βασικό ρόλο και στάθηκε η αιτία ενός από τους πιο επίμαχους ισχυρισμούς σχετικά μ' αυτή. Όμως στο συγκεκριμένο κείμενο λείπουν κάποια σημεία που ταλανίζουν τους μελετητές. Ο Ιησούς και η Μαρία φαίνεται πως είχαν ξεχωριστή σχέση. Ήταν η αγαπημένη σύντροφός του.¹⁷

Στο ευαγγέλιο του Φιλίππου δεν υπάρχει κάποιος ιδιαίτερος λόγος για να χαρακτηρίζεται η Μαρία Μαγδαληνή σύντροφος του Κυρίου. Εκτός από το Ευαγγέλιο του Φιλίππου, η Μαρία η Μαγδαληνή δεν αναφέρεται σε κανένα άλλο κείμενο με τον παραπάνω χαρακτηρισμό. Επίσης, το επίθετο αυτό δεν αποδίδεται σε κανέναν άλλο μαθητή στα σωζόμενα παλαιοχριστιανικά συγγράμματα. Δυσκολία στην ερμηνεία της λέξης προκαλεί το γεγονός ότι η ελληνική λέξη κοινωνός μπορεί να προσλάβει ένα ευρύ φάσμα εννοιών. Στην Αγία Γραφή, για παράδειγμα, η λέξη κοινωνός μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να υποδηλώσει το σύζυγο στο γάμο, έναν σύντροφο στην πίστη επίσης έναν σύντροφο στη διάδοση του ευαγγελίου (Β' Κορ. 8,23)¹⁸, ή τον συνεργάτη σε μια εργασία¹⁹ (Λκ. 5,10)²⁰.

Το κείμενο του Ευαγγελίου του Φιλίππου κυμαίνεται σε δύο διαφορετικά επίπεδα. Στο ένα βλέπουμε το συμβολισμό της αγάπης του Χριστού για την εκκλησία στο πρόσωπο της Μαρίας της Μαγδαληνής και στο άλλο την αντιπροσώπευση μιας ιστορικής κατάστασης στην οποία συμβολίζεται το θηλυκό στοιχείο εντός της εκκλησίας. Με δεδομένο, όπως ήδη έχουμε διαπιστώσει, την

---

¹⁷ Esther De Boer, *The Mary Magdalene, Cover-Up, The Sources Behind the Myth*, T & T Clark, 2006, σελ.20

¹⁸ «εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἑμὸς καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός.» Β' Κορ 8,23

¹⁹ Annti Marjanen, *The Woman Jesus Loved, Mary Magdalene in the Nag Hammadi Library and Related Documents*, E.J. Brill, Leiden- New York- Köln 1996, σελ. 151

²⁰ «ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην υἱοὺς Ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι.» Λκ 5,10

προνομιακή μεταχείριση που λαμβάνει η Μαρία η Μαγδαληνή από τον Χριστό και στα δύο Ευαγγέλια, της Μαρίας και του Φιλίππου, αυτή δίνει αφορμή για τη ζηλοτυπία μεταξύ των άλλων αποστόλων, και ειδικότερα του Πέτρου.²¹

«Το Ευαγγέλιο του Θωμά»

Στο ευαγγέλιο του Θωμά η Μαρία είναι μία από τους έξι μαθητές που κατονομάζονται και μία από τους πέντε οι οποίοι μιλάνε. Οι άλλοι συνομιλητές είναι ο Πέτρος, ο Ματθαίος, ο Θωμάς και η Σαλώμη. Στην πρόταση του Πέτρου να μην επιτραπεί στη Μαγδαληνή να ακολουθήσει τους μαθητές και τον Ιησού, γιατί ως γυναίκα δεν είναι άξια ζωής, ο Ιησούς απαντά πως θα την καθοδηγήσει ο ίδιος ώστε να την κάνει άντρα, γιατί κάθε γυναίκα που θα κάνει τον εαυτό της άντρα θα εισέλθει στη Βασιλεία των Ουρανών.

Ενώ λοιπόν στο ευαγγέλιο της Μαγδαληνής οι γυναίκες και οι άντρες είναι ίσοι προσπαθώντας να ξεπεράσουν τις διαφορές του γένους τους και να γίνουν τέλειοι άνθρωποι, αυτή η προοπτική στο ευαγγέλιο του Θωμά απευθύνεται μόνο στις γυναίκες. Μ' αυτό τον τρόπο η Μαγδαληνή έχει ιδιαίτερη θέση μόνο όσον αφορά την πρόσκληση του ίδιου του Ιησού να την καθοδηγήσει ο ίδιος²². Στο ευαγγέλιο του Θωμά η έννοια του όρου άνδρας έχει διαφορετικό περιεχόμενο από αυτό που έχει στην αρχαία εκκλησία, σημαίνει την επιστροφή στην πρωτόγονη κατάσταση, με την έννοια του ανδρόγυνου και όχι ανδρικού, αποβάλλοντας τη σάρκα, τη φυσική διάκριση ανάμεσα στον άνδρα και τη γυναίκα.²³ Αν λοιπόν το λόγιο αυτό είναι αυθεντικό, τότε ο Ιησούς μοιάζει να ενθαρρύνει τις γυναίκες να

---

²¹ Susan Haskins, *Myth and Metaphor*, New York 1996, σελ. 39

²² Ingrid Maisch, *Mary Magdalene, The Image of a Woman through the Centuries*, Collegeville, Minnesota 1998, σελ 28

²³ Francois Bovon, *New Testament Traditions And Apocryphal Narratives*, Translated by Jane Haapiseva- Hunter, USA 1995, σελ. 151

αποδεσμευτούν από κάθε σύνδρομο κατωτερότητας σε σχέση με τους άνδρες και να αντιμετωπίσουν το φύλο τους ως ισότιμο με αυτούς.²⁴ Συμπερασματικά θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως το λόγιο αυτό (114) δίνει στη Μαρία τη Μαγδαληνή και στις άλλες γυναίκες ισοδύναμη δυνατότητα στη σωτηρία αντιπαραβαλλόμενη με αυτή των ανδρών.²⁵

«Πίστις Σοφία»

Το κείμενο «Πίστις Σοφία» αποτελείται από μια σειρά αποκαλύψεων που κάνει ο Ιησούς στους μαθητές του. Η Μαρία Μαγδαληνή διακρίνεται ανάμεσα στους άλλους μαθητές του Ιησού, είναι εκείνη που κάνει τις περισσότερες ερωτήσεις από τους άλλους μαθητές και είναι η μόνη γυναίκα που αναφέρεται ονομαστικά ανάμεσα στις επτά που ακολουθούν το Λυτρωτή στη Γαλιλαία. Οι επτά αυτές γυναίκες βρίσκονται μαζί με τους δώδεκα μαθητές και ακούν τα λόγια του Ιησού πριν την Ανάληψή του. Ο Ιησούς θαυμάζει τη Μαρία γιατί διαπίστωσε πως είχε γίνει ένα τέλειο αγνό πνεύμα και την επαινεί αποκαλώντας την «αγνή και πνευματική» (Πίστις Σοφία 87). Η Μαρία Μαγδαληνή βρίσκεται στην πλευρά της αγνότητας του πνεύματος και του φωτός. Αυτός είναι ο λόγος που αν και ανήκει στο γυναικείο φύλο, κατέχει υψηλή θέση στην τάξη των Γνωστικών.²⁶

«Σοφία Ιησού Χριστού»

Στο κείμενο «Σοφία Ιησού Χριστού» διακρίνεται η παρουσία των δώδεκα μαθητών και επτά γυναικών. Καθένας από αυτούς με τη σειρά του υποβάλλει ερωτήσεις στον Ιησού. Η Μαρία Μαγδαληνή που

---

²⁴ Ε. Αδάμος-Στ. Γκιργκένης, *Το Κατά Θωμάν απόκρυφο Ευαγγέλιο*, Θεσσαλονίκη 2006 σελ. 539.

²⁵ Antti Marjanen, *The Woman Jesus Loved, Mary Magdalene in the Nag Hammadi Library and Related Documents*, E.J. Brill, Leiden- New York- Köln, 1996, σελ. 48-55

²⁶ Ingrid Maisch, *Mary Magdalene, The Image of a Woman through the Centuries*, Collegeville, Minnesota 1998, σελ 23

στο συγκεκριμένο κείμενο ονομάζεται Μαριάμμη, δέχεται ιδιαίτερη μεταχείριση. Είναι η μόνη γυναίκα που αναφέρεται ονομαστικά.²⁷

«Πρώτη Αποκάλυψη του Ιακώβου»

Η Πρώτη Αποκάλυψη του Ιακώβου κατονομάζει τη Μαρία Μαγδαληνή μαζί με άλλες τρεις γυναίκες, τη Σαλώμη, τη Μάρθα και την Αρσινόη. Αυτές οι τέσσερις γυναίκες πιθανώς ανήκουν στις επτά για τις οποίες ρωτά ο Ιάκωβος τον Ιησού « ποιες είναι αυτές οι γυναίκες που έγιναν μαθήτριές σου; προβλέπω ότι όλες οι γυναίκες θα σε δοξάζουν». ²⁸ Και οι επτά γυναίκες μαθήτριες του Κυρίου είναι πνευματικά εξοπλισμένες με ιδιαίτερο τρόπο, αλλά η Σαλώμη, η Μαρία η Μαγδαληνή, η Μάρθα και η Αρσινόη συστήνονται ως εξαιρετα παραδείγματα της ομάδας, γυναίκες από τις οποίες ακόμη και ο Ιάκωβος μπορεί να διδαχθεί.²⁹

« Ο Διάλογος του Σωτήρα»

Ο Διάλογος του Σωτήρα , ένα ακόμα κείμενο της βιβλιοθήκης του Nag Hammadi, είναι ένας γνωστικός αποκαλυπτικός διάλογος μεταξύ του Κυρίου και των μαθητών του από τους οποίους ονομαστικά αναφέρονται ο Ματθαίος, ο Ιούδας και η Μαρία. Στο κείμενο αυτό η Μαρία σκιαγραφείται ως μία από τους τρεις μαθητές που επιλέχθηκαν για να δεχθούν μια ειδική διδασκαλία από τον Ιησού. Όμως το πρόσωπο της Μαρίας είναι πιο σημαντικό από τους δύο άλλους μαθητές, Ματθαίο και Θωμά γιατί «μιλάει σαν μια γυναίκα που καταλαβαίνει τα πάντα»³⁰. Στο συγκεκριμένο κείμενο η Μαρία η Μαγδαληνή δεν αντιπροσωπεύει μια ομάδα γυναικών, δεν υπάρχει

---

²⁷ Francois Bovon, *New Testament Traditions And Apocryphal Narratives*, Translated by Jane Haapiseva- Hunter, USA 1995, σελ. 152

²⁸ J. Schaberg, *Resurrection of Mary Magdalene, legends, apocrypha, and the Christian testament*, Continuum International Publishing Group, 2004 σελ. 137

²⁹ Antti Marjanen, *The Woman Jesus Loved, Mary Magdalene in the Nag Hammadi Library and Related Documents*, E.J. Brill, Leiden- New York- Köln, 1996, σελ. 135-136 .

³⁰ Raymond F. Collins, "Mary Magdalene", *The Anchor Bible Dictionary on CD-ROM*, Logos Library System, Version 2.1a, 1997

καμία αναφορά σε οποιαδήποτε άλλη γυναίκα στο Διάλογο του Σωτήρα. Μαζί με τον Ιούδα και τον Ματθαίο, η Μαγδαληνή λειτουργεί ως εκπρόσωπος των αποστόλων που παρουσιάζονται ως μια ομάδα. ³¹ Ο Διάλογος του Σωτήρα εκθειάζει την Μαγδαληνή όχι μόνο ως οραματίστρια, αλλά και ως την απόστολο που ξεπερνά όλους τους άλλους. Είναι η «Γυναίκα που τα γνωρίζει Όλα».³²

Από τα παραπάνω προκύπτει πως η εικόνα της Μαγδαληνής, όπως απεικονίζεται στη γνωστική γραμματεία, έχει τις ρίζες της στην παράδοση, όπως ακριβώς αυτή μαρτυρείται στα κανονικά ευαγγέλια, στο γεγονός δηλαδή της πρώτης εμφάνισης του αναστημένου Ιησού στη Μαγδαληνή και στις γυναίκες από τη Γαλιλαία.

Εξετάζοντας τις αναφορές των γνωστικών κειμένων για τη Μαγδαληνή, ενισχύεται ακόμη περισσότερο η δύναμη αυτή της προσωπικότητάς της. Όπως είδαμε, στα γνωστικά κείμενα τονίζεται ιδιαίτερα η ηγετική της θέση, γεγονός που στα κανονικά κείμενα της Καινής Διαθήκης αποσιωπάται.

Συνοψίζοντας όλα τα δεδομένα μέσω της εξέτασης των γνωστικών κειμένων στα οποία η Μαγδαληνή πρωταγωνιστεί, καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα:

Το πρόσωπο της Μαρίας Μαγδαληνής στους Γνωστικούς σκιαγραφείται ως εξής: 1) προτάσσεται ανάμεσα στους ακόλουθους του Ιησού, 2) διακρίνεται ως χαρακτήρας και μνήμη στα κείμενα μιας ανδροκεντρικής γλώσσας και πατριαρχικής ιδεολογίας, 3) μιλάει με θάρρος, 4) έχει ηγετικό ρόλο ανάμεσα στους άντρες μαθητές, 5) είναι οραματίστρια 6) εξυμνείται για την υπέρτερη κατανόησή της, 7) παρουσιάζεται ως η πιο κοντινή κοινωνός του Ιησού, 8) αντιτάσσεται

---

³¹ Antti Marjanen, *The Woman Jesus Loved, Mary Magdalene in the Nag Hammadi Library and Related Documents*, E.J. Brill, Leiden- New York- Köln, 1996, σελ. 78

³² Διάλογος του Σωτήρος, 139,12-13

με ανοιχτή σύγκρουση με έναν ή περισσότερους μαθητές, 9) την υπερασπίζεται ο Ιησούς. Αξίζει να σημειωθεί, ότι δεν υπάρχει καμία αναφορά στο πρόσωπο της Μαγδαληνής στα γνωστικά κείμενα ως αμαρτωλή ή πόρνη, κάτι που αποδεικνύει πως όλα αυτά ανήκουν σε μεταγενέστερες παραδόσεις.³³

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Μαρία Μαγδαληνή αποτελεί αναμφισβήτητα ένα ζωντανό παράδειγμα νομιμοποίησης της διακονίας από μέρους των γυναικών, καθώς και του ρόλου που έπαιξαν οι γυναίκες στην εξάπλωση του μηνύματος του ευαγγελίου και στην λειτουργία των πρωτοχριστιανικών κοινοτήτων.

Η Μαγδαληνή ακολουθούσε τον Ιησού από την αρχή της αποστολής του και έφθασε μέχρι το σταυρό και το πάθος. Σ' όλη τη διάρκεια του επίγειου έργου του ήταν κοντά του. Όλοι οι ευαγγελιστές τονίζουν πως η Μαγδαληνή έχει κεντρική θέση στο στενό κύκλο των μαθητών του Ιησού. Η διαμάχη σχετικά με την «θηλυκή αποστολικότητα» και ο ανταγωνισμός με τον Πέτρο, καθώς και το ζήτημα της θέσης των γυναικών γενικά, έχουν συνδεθεί με το όνομά της. Ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται η Μαγδαληνή και οι υπόλοιπες γυναίκες ακόλουθοι του Ιησού οδηγεί στο συμπέρασμα πως ο παραδοσιακός ρόλος των γυναικών ανατρέπεται.

Η διαμάχη ανάμεσα στον Πέτρο, τον Αντρέα και γενικά των αντρών μαθητών με την Μαγδαληνή αντικατοπτρίζει τη διαμάχη για την αυθεντία του θηλυκού γένους. Συγκεκριμένα το ευαγγέλιο της Μαρίας και το Πίσις Σοφία παρουσιάζουν τη Μαρία Μαγδαληνή ως

---

³³ Susan Haskins, *Myth and Metaphor*, New York 1996, σελ 35

τη γυναικεία μορφή που κατέχει την αυθεντία της διδασκαλίας και την υπερασπίζεται εκ μέρους των γυναικών. Σ' αυτή τη διαμάχη σχετικά με τη δύναμη και την επιρροή των γυναικών στον πρώιμο χριστιανισμό το πρόσωπο της Μαγδαληνής μας παρέχει ένα ισχυρό επιχείρημα σχετικά με το δικαίωμα και την αυθεντικότητα της διδασκαλίας και της διακονίας των γυναικών.

Η Μαρία Μαγδαληνή βρίσκεται στην ίδια γραμμή με την Θέκλα, η οποία εξίσου θεωρείται παράδειγμα για το δικαίωμα των γυναικών να βαπτίζονται και το πρόσωπό της είχε ιδιαίτερη σπουδαιότητα στον κύκλο των χριστιανών γυναικών. Σε αντίθεση όμως με τη Θέκλα, η οποία δεν μνημονεύεται πουθενά στα κανονικά κείμενα της Καινής Διαθήκης, η μνεία του ονόματος της Μαγδαληνής σε αυτά ενέχει ιδιαίτερη βαρύτητα. Συνεπώς, στον Κανόνα τον ίδιο συμπεριλαμβάνεται το όνομα μιας γυναίκας που μαρτυρεί στην αρχαία εκκλησία τη μετοχή των γυναικών στο διδασκαλικό και διακονικό έργο.

Συμπερασματικά, η απήχηση του προσώπου της Μαρίας Μαγδαληνής στον πρώιμο χριστιανισμό δημιουργεί ένα μεγάλο φάσμα ερμηνειών, ενώ παράλληλα τίθεται το ζήτημα του γυναικείου φύλου και του ρόλου της γυναίκας γενικότερα. Στην περίπτωση της Μαγδαληνής έχουμε ένα υπόδειγμα μαθήτριας που διδάσκει, ερμηνεύει, κηρύττει, παρηγορεί τους μαθητές, είναι απόστολος και παράδειγμα πίστης και διακονίας.